

Методичні рекомендації для вчителів-предметників щодо організації навчання учнів з особливими освітніми потребами

Бурова Галина
методист КЗ РЦПО
ЖОІПО ЖОР
канд.,соціологічних наук

Зміни в організації інклюзивної освіти

Постанова КМУ № 129 від 05.02.2026

Внесено зміни до організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти та оновлено Порядок, затверджений постановою КМУ № 957.

1

Що оновлено

- уточнено організацію інклюзивного навчання;
- конкретизовано порядок створення інклюзивних класів;
- визначено рівні підтримки учнів з ООП.

2

Команда супроводу

- посилено роль команди психолого-педагогічного супроводу;
- уточнено підходи до розроблення ІПР;
- акцентовано міжфахову взаємодію.

3

Адаптація

- змінюються способи, методи й умови навчання;
- очікувані результати навчання не змінюються.

4

Модифікація

- змінюється зміст, обсяг або складність навчання;
- очікувані результати визначаються з урахуванням потреб учня.

5

Головний акцент

- індивідуалізація освітнього процесу;
- урахування висновку ІРЦ, категорії труднощів, рівня підтримки та ІПР;
- розширення можливостей педагогічної підтримки.

Мета змін – забезпечити доступну, якісну, безпечну та індивідуалізовану освіту для учнів з особливими освітніми потребами.

Що конкретно змінилося для школи й учителя

Постанова КМУ №129 визначає, що інклюзивне навчання здійснюється відповідно до освітньої програми закладу освіти з використанням адаптації та/або модифікації змісту навчальних предметів / інтегрованих курсів з урахуванням особливих освітніх потреб учнів та особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу.

Для школи

- Інклюзивне навчання організовується в межах освітньої програми закладу освіти.
- Потрібно забезпечити використання адаптації та/або модифікації змісту навчальних предметів / інтегрованих курсів.
- Освітній процес має враховувати особливі освітні потреби учнів і мати особистісно орієнтоване спрямування.

Для вчителя

- Адаптацію / модифікацію змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) здійснюють педагогічні працівники, які викладають відповідні предмети / курси.
- Учитель-предметник є безпосереднім виконавцем адаптації або модифікації змісту навчання.
- Таку роботу вчитель здійснює протягом навчального року.
- Рішення щодо змісту підтримки мають враховувати особливі освітні потреби учня.

Ключовий висновок

Для школи це означає обов'язок організувати інклюзивне навчання з урахуванням адаптації / модифікації. Для вчителя — персональну професійну відповідальність за реалізацію таких змін у межах свого предмета протягом навчального року.

Нормативна основа: постанова Кабінету Міністрів України №129.

ЩО ВЧИТЕЛЮ ПОТРІБНО РОБИТИ ПОКРОКОВО

Ознайомитися з документами учня

Постанова №129 визначає, що освітній процес для учнів з ООП організовується з урахуванням:

Учитель-предметник аналізує

Практичний висновок

Учитель не починає адаптацію чи модифікацію на власний розсуд. Він спирається на висновок ІРЦ, рівень підтримки, ІПР та реальні освітні труднощі учня.

Нормативна основа: постанова Кабінету Міністрів України №129.

ФУНКЦІЇ ВЧИТЕЛЯ-ПРЕДМЕТНИКА

в умовах інклюзивного навчання

-

Здійснює спостереження за учнем під час освітнього процесу та оцінює його розвиток для визначення потреб у підтримці й подальшого розроблення ІПР або надання рекомендацій.
-

Забезпечує освітній процес учня з ООП з урахуванням особливостей його розвитку та ІПР.
-

Розробляє та реалізує спільно з іншими членами команди супроводу індивідуальну програму розвитку (ІПР).
-

Бере участь у підготовці індивідуального навчального плану учня з ООП.
-

Здійснює адаптацію та/або модифікацію навчального матеріалу.
-

Здійснює адаптацію освітнього середовища відповідно до потреб та можливостей учня з ООП.
-

Інформує членів команди супроводу про особливості навчально-пізнавальної діяльності учня з ООП, його сильні сторони, потреби та результати виконання навчальної програми.
-

Визначає рівень досягнення поставлених цілей навчання, передбачених ІПР.
-

Сприяє соціалізації учня з ООП в учнівському колективі.
-

Забезпечує психологічну підтримку учня з ООП.
-

Надає батькам інформацію про результати виконання учнем ІПР.

Ключова роль вчителя-предметника – забезпечити доступність навчання, індивідуалізацію освітнього процесу та успішну участь учня з ООП у шкільному житті.

ФУНКЦІЇ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ

в умовах інклюзивного навчання

- Здійснює спостереження за учнем з метою вивчення його індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів, потреб та можливостей.
- За результатами спостереження за учнем з ООП інформує членів Команди супроводу щодо його індивідуальних особливостей, інтересів, потреб та можливостей.
- Спільно з учителями бере участь в організації освітнього процесу учня з ООП.
- Надає допомогу учням з ООП в організації робочого місця, у виконанні завдань, у концентрації уваги, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня з ООП.
- Надає допомогу вчителю в організації освітнього процесу.
- Спільно з вчителем бере участь у плануванні освітнього процесу.
- Сприяє соціалізації учня з ООП та включенню його до учнівського колективу.
- Забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу для учня з ООП шляхом адаптації освітнього середовища, адаптації та/або модифікації навчальних матеріалів та підготовки індивідуальних завдань відповідно до індивідуальних особливостей розвитку учня з ООП, його потреб та можливостей.
- Бере участь у розробленні ІПР.
- Бере участь у підготовці індивідуального навчального плану.
- Спільно з вчителем оцінює рівень досягнення поставлених цілей навчання, передбачених ІПР, динаміку розвитку учня з ООП.
- Надає інформацію батькам учня з ООП щодо здобуття ним загальної середньої освіти.

Ключова роль асистента вчителя – підтримувати учня з ООП в освітньому процесі, сприяти індивідуалізації навчання, взаємодії команди супроводу та успішному включенню дитини в шкільне життя.

Основні категорії освітніх труднощів

Категорія труднощів	Що охоплює	Як проявляється в навчанні	Що допомагає
 Інтелектуальні	особливості пам'яті, уваги, мислення, розуміння, узагальнення	складно засвоювати новий матеріал, робити висновки, працювати з абстрактними поняттями	повторення, покрокові інструкції, наочність, спрощення змісту
 Функціональні	порушення зору, слуху, мовлення, моторики	важко читати, чути інструкцію, висловлюватися, писати, працювати з матеріалами	збільшений шрифт, візуальна опора, дублювання інструкцій, альтернативні форми відповіді
 Фізичні	обмеження руху, пересування, витривалості	складно довго сидіти, писати, пересуватися школою, виконувати практичні дії	безбар'єрне середовище, спеціальне робоче місце, паузи, технічні засоби
 Навчальні	труднощі читання, письма, лічби, організації навчальної діяльності	повільне читання, помилки на письмі, труднощі з математикою, нерозуміння інструкцій	адаптація завдань, короткі інструкції, алгоритми, додатковий час
 Соціоадаптаційні / соціокультурні	поведінка, комунікація, взаємодія, емоційна регуляція, адаптація до середовища	тривожність, труднощі групової роботи, переважання, складність переключення між завданнями	чіткі правила, передбачуваність, візуальний розклад, безпечна атмосфера, підтримка взаємодії

Освітні труднощі можуть поєднуватися, тому підтримка дитини має бути індивідуалізованою.

РІВНІ ПІДТРИМКИ

Наочно за Постановою КМУ №129

Рівень	Коротко	Організація в школі
 I рівень	Базова підтримка в закладі освіти	 <ul style="list-style-type: none"> інклюзивний клас НЕ утворюється підтримка надається за рішенням команди супроводу та/або висновком ІРЦ ІПР складається у формі, визначеній закладом освіти основний акцент — адаптація
 II рівень	Помірна підтримка	 <ul style="list-style-type: none"> утворюється інклюзивний клас складається ІПР можливі адаптації, а за потреби — модифікація окремих предметів в інклюзивному класі — до 3 учнів II рівня
 III рівень	Системна підтримка	 <ul style="list-style-type: none"> утворюється інклюзивний клас складається ІПР потрібна виразніша індивідуалізація навчання в інклюзивному класі — до 2 учнів III рівня
 IV рівень	Значна підтримка	 <ul style="list-style-type: none"> утворюється інклюзивний клас складається ІПР часто потрібна суттєва індивідуалізація та модифікація змісту в інклюзивному класі — не більше 1 учня IV або V рівня
 V рівень	Інтенсивна підтримка	 <ul style="list-style-type: none"> утворюється інклюзивний клас складається ІПР найбільший обсяг підтримки та індивідуалізації в інклюзивному класі — не більше 1 учня IV або V рівня

Важливо

- Для учнів I–V рівнів підтримки створюється команда психолого-педагогічного супроводу.

- ІПР складається протягом місяця.

- Освітній процес організується з урахуванням висновку ІРЦ, рівня підтримки та ІПР.

- Інклюзивний клас обов'язково утворюється для учнів II–V рівнів підтримки.

Джерело: Постанова КМУ №129 від 05.02.2026

ВИСНОВОК ІРЦ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДТРИМКИ, АДАПТАЦІЇ ТА МОДИФІКАЦІЇ

У контексті постанови КМУ №129 (нова редакція Порядку, затвердженого постановою КМУ №957)

1. ЩО ВИЗНАЧАЄ ВИСНОВОК ІРЦ

ООП дитини

освітні труднощі

ступінь їх прояву

рекомендований рівень підтримки

рекомендації для організації навчання

 Нормативна опора: постанова КМУ №129, п. 8.

2. ЩО РОБИТЬ ЗАКЛАД ОСВІТИ

Заява батьків + висновок ІРЦ

Керівник закладу освіти організує інклюзивне навчання

з урахуванням рекомендованого рівня підтримки

 Нормативна опора: постанова КМУ №129, п. 5.

3. ВАЖЛИВО

Висновок ІРЦ **НЕ** є автоматичною командою "модифікувати всі предмети". Він є підставою для аналізу освітніх потреб дитини та визначення, де потрібна адаптація, а де — модифікація.

Висновок ІРЦ

аналіз потреб на уроках

рішення команди супроводу

адаптація / за потреби модифікація конкретних предметів

 Нормативна опора: постанова КМУ №129, п. 15, додаток 4.

4. ПРИКЛАД: ЯК ЧИТАТИ ВИСНОВОК ІРЦ

Що зазначено у висновку ІРЦ	Що це означає для організації навчання
 інтелектуальні труднощі	поетапна інструкція; спрощення формулювання завдань; зменшення обсягу однотипних вправ; перевірка розуміння
 труднощі мовлення	візуальні опори; можливість короткої або усної відповіді; додатковий час на формулювання відповіді
 уповільнений темп опрацювання інформації	додатковий час; поділ завдання на частини; повторення інструкції; повільніший темп подачі
 потреба у візуальній підтримці	схеми; алгоритми; піктограми; картки-підказки; виділення ключової інформації
 III рівень підтримки	системна підтримка в освітньому процесі; узгоджені дії команди супроводу; ретельне відстеження динаміки

ПРАКТИЧНИЙ ВИСНОВОК

Для вчителя висновок ІРЦ — це стартова нормативна й педагогічна підстава для розуміння потреб учня. Але конкретні рішення щодо адаптації або модифікації змісту навчання приймаються на основі аналізу потреб дитини, спостережень, ІПР та рішень команди супроводу.

 Нормативна основа: постанова Кабінету Міністрів України від 05.02.2026 №129 (п. 5, п. 8, п. 15, додаток 4).

Що може містити портфоліо дитини з ООП

Орієнтовна структура з короткими поясненнями

Орієнтовний зміст

1 Загальні відомості

ПІБ дитини, дата народження, клас, навчальний рік, коротка інформація про освітні потреби.

2 Сильні сторони та інтереси

Що дитині вдається найкраще, її вподобання, мотивація, здібності та інтереси.

3 Освітні труднощі

Навчальні, мовленнєві, комунікативні, поведінкові, моторні або сенсорні труднощі.

4 Цілі та очікувані результати

Індивідуальні цілі розвитку, короткострокові кроки та очікуваний навчальний поступ.

5 Зразки робіт дитини

Письмові роботи, малюнки, проекти, фото виконаних завдань, творчі вироби.

6 Адаптації та модифікації

Які умови, підказки, матеріали або зміни змісту допомагають дитині навчатися.

7 Спостереження педагогів

Нотатки вчителя, асистента вчителя, класного керівника щодо участі та навчального поступу.

8 Спостереження фахівців

Висновки психолога, логопеда, корекційного педагога та інших фахівців супроводу.

9 Взаємодія з батьками

Рекомендації для родини, спільні домовленості, зворотний зв'язок про успіхи дитини.

10 Участь самої дитини

Самооцінка, вибір найкращих робіт, короткі відповіді: "Я навчився", "Я можу".

11 Динаміка розвитку

Що змінилося за певний період, які досягнення з'явилися, що ще потребує підтримки.

12 Висновки команди супроводу

Що варто продовжити, змінити або врахувати під час перегляду ІПР.

Важливо

Портфоліо не має жорстко встановленої форми. Його зміст добирають відповідно до потреб дитини та завдань команди психолого-педагогічного супроводу.

Портфоліо — це доказова база індивідуального розвитку дитини та зручний інструмент спільної роботи педагогів, фахівців і батьків.

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ

для визначення освітніх труднощів і потреб у підтримці учня з ООП

! ВАЖЛИВО

- Постанова №129 не встановлює фіксованої тривалості спостереження в днях.

- Первинне спостереження доцільно проводити в межах першого місяця навчання.

- Подальше спостереження триває протягом навчального року.

ПРАКТИЧНИЙ ВИСНОВОК

Педагогічне спостереження є основою для визначення освітніх труднощів, добору адаптацій / модифікацій та планування індивідуальної підтримки учня.

ЯК УЧИТЕЛЮ ДІЗНАТИСЯ БІЛЬШЕ ПРО ДИТИНУ З ООП ЗА ДОПОМОГОЮ БАТЬКІВ

Схема партнерської взаємодії для розширення уявлення про потреби, інтереси та особливості дитини

Мета: отримати практичну інформацію про дитину — що їй подобається, чого вона уникає, що допомагає їй навчатися, заспокоюватися та взаємодіяти з іншими.

1. ЯКІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ МОЖНА ВИКОРИСТАТИ

Бесіда з батьками — коротка довірлива розмова на початку навчання.

Анкета / опитувальник — зручний спосіб зібрати структуровану інформацію.

Щоденник спостережень батьків — короткі нотатки про реакції та звички дитини.

Регулярний зворотний зв'язок — уточнення змін, успіхів і труднощів.

Спільне обговорення на команді супроводу — узгодження рішень та підтримки.

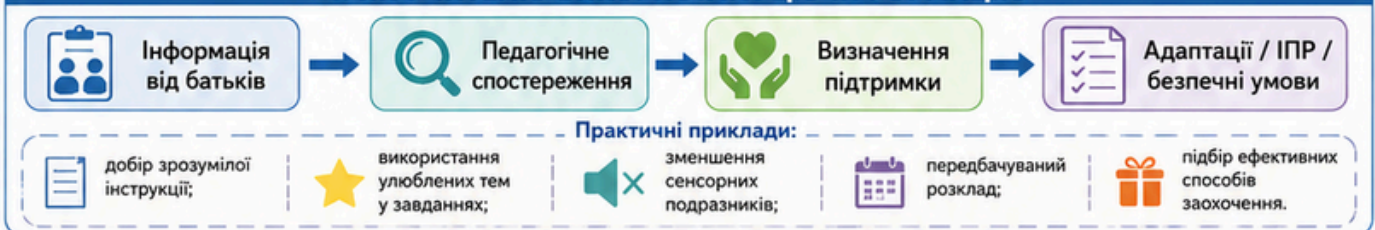
2. ЩО САМЕ ВАРТО ЗАПИТАТИ У БАТЬКІВ

1	Інтереси дитини	(що любить: ігри, теми, заняття, улюблені предмети).
2	Чого уникає або боїться	(шум, натовп, нові люди, дотики, зміни, окремі завдання).
3	Що заспокоює та підтримує	(ритуали, пауза, улюблена річ, похвала, чітка послідовність).
4	Як краще сприймає інформацію	(на слух, з опорою на зорові матеріали, через показ, через дію).
5	Особливості спілкування	(як просить про допомогу, чи розуміє довгі інструкції, як реагує на зауваження).
6	Повсякденні навички та самостійність	(організація, самообслуговування, перехід між видами діяльності).
7	Тригери поведінки	(що викликає втому, тривогу, перевантаження або протест).
8	Мотивація	(що заохочує дитину включитися в роботу).

3. ЯКІ ЗАПИТАННЯ МОЖНА ПОСТАВИТИ

1) Що найбільше подобається вашій дитині?	2) У яких ситуаціях дитина почувається спокійно та впевнено?	3) Що зазвичай засмучує або перевантажує дитину?	4) Яка допомога найкраще працює вдома?	5) Як дитина реагує на нові завдання або зміни?	6) Що вчителю важливо знати, щоб дитині було легше в школі?
---	--	--	--	---	---

4. ЯК УЧИТЕЛЮ ВИКОРИСТАТИ ЦЮ ІНФОРМАЦІЮ

5. ЩО ВАЖЛИВО ПАМ'ЯТАТИ

Батьки — партнери, а не лише джерело довідкової інформації.

Запитання мають бути тактовними, конкретними й доброжливими.

Зібрані відомості потрібні для підтримки дитини, а не для оцінювання батьків.

Інформацію слід уточнювати в динаміці — дитина змінюється.

Дані від батьків варто поєднувати з висновком ІПЦ, ІПР і спостереженням учителя.

Практичний висновок: розмова з батьками допомагає вчителю побачити не лише труднощі дитини, а й її сильні сторони, інтереси, тригери, способи підтримки та ресурси для успішного навчання.

ЯКУ ІНФОРМАЦІЮ ВЧИТЕЛЬ МОЖЕ ОТРИМАТИ ВІД ПОПЕРЕДНІХ УЧИТЕЛІВ І ВИХОВАТЕЛІВ ПРО ДИТИНУ З ООП

Схема наступності та збору педагогічно значущої інформації для кращого розуміння потреб дитини

Мета: з'ясувати, які підходи вже працювали, що викликало труднощі, як дитина адаптувалася до колективу та які умови допомагали їй навчатися.

1. У кого можна зібрати інформацію

попередній учитель / класний керівник

вихователь закладу дошкільної освіти

асистент учителя / асистент вихователя

практичний психолог / спеціальний педагог

керівник гуртка / вихователь ГПД (за наявності)

2. Що саме варто з'ясувати

Що з'ясуємо	Навіщо це потрібно
1 Як дитина включалася в роботу	допомагає зрозуміти стартові умови та потребу в налаштуванні
2 Які адаптації вже працювали	щоб не починати все з нуля
3 Що викликало труднощі	щоб уникнути повторення бар'єрів
4 Як дитина реагувала на інструкцію	для добору способу подачі матеріалу
5 Як працювала в групі / парі	для організації взаємодії з однокласниками
6 Як реагувала на оцінювання та помилки	для емоційно безпечної підтримки
7 Що мотивувало дитину	для підвищення включення в навчання
8 Які були сильні сторони	щоб спиратися на ресурси дитини

3. Які запитання можна поставити попереднім педагогам

Що найкраще допомагало дитині на уроці / занятті?

Які завдання були для неї посильними?

Що зазвичай викликало втому, тривогу або відмову?

Як дитина краще сприймала інформацію: на слух, візуально, через дію?

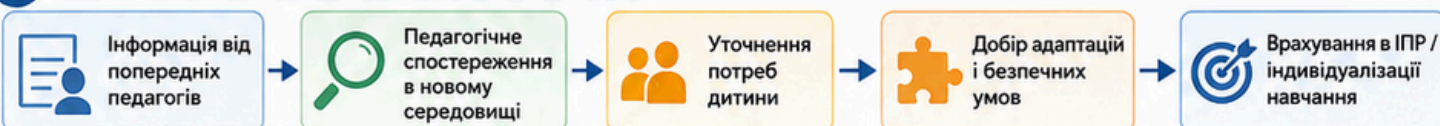

Які форми підтримки були найбільш ефективними?

Що вчителю важливо знати на початку навчання?

4. Як використати отриману інформацію

Практичні приклади, які можуть бути результатом:

зручне місце в класі

чітка покрокова інструкція

улюблена тема в завданнях

передбачуваний розклад

спокійний спосіб надання допомоги

5. Що важливо пам'ятати

Інформація від попередніх педагогів не замінює спостереження, а доповнює його.

Важливо з'ясувати не лише труднощі, а й сильні сторони дитини.

Особливості дитини можуть змінюватися з віком і в новому середовищі.

Найцінніша інформація — про те, що реально допомагало в навчанні та взаємодії.

Наступність між педагогами підвищує якість підтримки дитини з ООП.

Практичний висновок: досвід попередніх учителів і вихователів допомагає новому вчителю швидше побачити не лише труднощі, а й ресурси дитини, уникнути зайвого стресу та ефективніше організувати підтримку.

ХТО ВХОДИТЬ У КОМАНДУ СУПРОВОДУ

Відповідно до постанови КМУ №129 та Примірного положення,
затвердженого МОН

Команда психолого-педагогічного супроводу учня з ООП

Основний склад

- Керівник закладу освіти або заступник директора
- Вчителі, які викладають навчальні предмети / інтегровані курси
- Асистент вчителя
- Практичний психолог
- Соціальний педагог
- Вчителі спеціальної освіти
- Фахівець (консультант) ІРЦ
- Асистент учня з ООП
- Один із батьків / інший законний представник
- Медичний працівник закладу освіти

Залучаються за потреби

- Залучені медичні працівники
- Клінічний психолог
- Лікар-психіатр дитячий
- Спеціалісти системи соціального захисту населення
- Служба у справах дітей
- Інші фахівці

Важливо

- Команду супроводу утворює керівник закладу освіти.
- Персональний склад затверджується наказом керівника закладу освіти.
- До складу команди залучаються фахівці інклюзивно-ресурсного центру.

Нормативна основа

Постанова КМУ №129, п. 7; Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу учня з ООП у ЗЗСО (наказ МОН №609 у редакції наказу МОН №787 від 29.05.2025).

